

Nutida slaveri – Sexism och rasism vardag i libanesiska hem

Exploatering, våld och slaveri. Det är villkoren för många av de cirka 200 000 utländska hembiträderna i Libanon.

Text: Bengt Sigvardsson | Bild: Lucas Pernin & Bengt Sigvardsson | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 2 2013](#)

För tre månader sedan kramade 30-åriga Annie sin man och sina två barn farväl på flygplatsen i Filippinernas huvudstad Manila. I ena handen hade hon en flygbiljett till Libanons huvudstad Beirut via Hong Kong och Dubai.

– Lönen för ett par års arbete i Libanon skulle ge min familj en trygg framtid, säger Annie.

Vi träffar Annie i samlingslokalen på ett skyddat boende för utländska hembiträden i östra Beirut. Hon är klädd i en färgglad randig t-shirt. Hennes långa svarta hår är uppsatt i hästsvans. De bruna ögonen utstrålar allvar och fokus. Hon ger ett sansat intryck trots att hon har gått igenom ett helvete och idag är fattigare än när hon lämnade Filippinerna. Liksom majoriteten av de utländska hembiträderna tog sig Annie till Libanon via en arbetsagentur i hemlandet.

– Min kusin berättade att man kan tjäna mycket pengar som hembiträde i Libanon. Hon hjälpte mig att kontakta en agent, berättar hon.

Fönstren till rummets balkong döljs bakom mönstrade gardiner. Paranoian är en ständig följeslagare bland de 20-tal kvinnorna på boendet. Och inte utan fog.

Agenturerna i hemländerna är knutna till agenter i Libanon som förmedlar jobben, nästan uteslutande hushållsarbeten. Gästarbetare skyddas inte av den libanesiska arbetslagstiftningen. De lyder under det så kallade Kafala-

systemet, eller sponsorsystemet. Det innebär att arbetskontraktet är knutet till en arbetsgivare, det vill säga sponsorn. Kontraktet är både migrantarbetarens uppehålls- och arbetstillstånd. Det stipulerar även deras rättsliga status. De får inte arbeta någon annanstans. Lämnar de arbetsgivaren befinner de sig illegalt i Libanon. Annie har bara sett Beirut genom bilfönster.

– Min arbetsgivare mötte mig på flygplatsen och tog mitt pass innan vi åkte till hans hem, säger hon.

Det är kutym att kvinnornas pass beslagtas. Det hindrar dem från att "rymma" och arbetsgivaren kan ta hand om alla myndighetskontakter för deras räkning. Tidigare var arbetsgivare och agenturer fria att knåpa ihop arbetskontrakten. Sedan 2009 finns ett standardkontrakt. Det skyddar dock inte kvinnorna från exploatering. Endast tre punkter ger migrantarbetaren rätt att bryta kontraktet; misshandel, arbete i mer än ett hem och utebliven lön i tre månader. Den utbredda praxisen att beslagta deras pass och hålla dem inlåsta nämns inte. Annies arbetsgivare, en medelålders småbarnspappa, förbjöd henne att lämna hemmet. Dörren var alltid låst när familjen var ute.

– När jag hade jobbat i en månad våldtog min arbetsgivare mig första gången, säger Annie med tårarna rinnande längs kinderna.

I två månader förgrep sig mannen sexuellt på henne. Inlåst och utan några kontakter i Libanon hade Annie ingenstans att vända sig.

– Men en dag när jag var på balkongen pratade jag med två filippinska hembiträden som rastade sina arbetsgivares hundar på gatan. De berättade hur man tog sig till filippinska ambassaden, säger Annie.

En dag glömde arbetsgivaren att låsa dörren och Annie smet ut. På Filippinernas ambassad fick hon hjälp att hitta det skyddade boendet. Nu har hon varit där ett par dagar. Hon vet inte vart det skulle leda om hon anmäler sin arbetsgivare.

Enbart att ordna nytt pass och pengar till hemresan tar flera månader. Under denna tid kan hon inte gå ut. Stoppas hon av polisen blir hon med största sannolikhet fängslad.

– Jag har bara en önskan. Att så snabbt som möjligt få lämna Libanon och återförenas med min familj, säger hon.

Det finns cirka 22 miljoner gästarbetare i Mellanöstern. Cirka 200 000 av dessa är kvinnor som jobbar som hembiträden i Libanon. I genomsnitt dör en av dem varje vecka. Antingen genom självmord eller när de faller från balkonger under rymningsförsök.

De flesta kommer från Filippinerna, Sudan, Etiopien och Madagaskar. Ingen minimilön anges i Kafala-kontraktet, men den ligger vanligen på 100–200 dollar i månaden.

Uteblivna löner är ett av de största problemen bland hembiträdena. Det kan Maria, en annan filippinsk kvinna i 30-årsåldern, vittna om. Hon kom till Libanon för ett år sedan och jobbade hos en äldre kvinna, eller Madame, som Maria kallar henne. Även Maria hölls inlåst. Hon fick inte kontakta sin familj.

– När jag bad Madame om min lön sa hon att jag skulle få den när mitt treåriga kontrakt var avslutat. Hon påstod att min arbetsagentur hade bestämt det, säger Maria.

En dag kom Madame in på Marias rum och vände upp och ned på hennes tillhörigheter.

– Hon anklagade mig för att ha stulit pengar och släpade iväg mig till polisen. När de inte gjorde något tog hon mig till min arbetsagentur, berättar Maria.

På agenturen blev hon tillsagd att vänta i ett rum.

– Sedan kom ägaren in. Han slog mig och kallade mig lögnare. När han gick ut öppnade två anställda kvinnorna dörren och sa: "Jalla, stick ut. En taxi väntar", berättar hon.

Maria har varit på boendet en månad. Hon vill framförallt ha sitt pass tillbaka och åka hem till sin man och dotter. Den uteblivna lönen är av underordnad betydelse.

Vi lämnar Maria, Annie och de andra kvinnorna på boendet. I

västra Beirut träffar vi Aimee Razanajay från Madagaskar på ett café. Hon har varit i Libanon i 14 år. De första tre åren arbetade hon i ett privat hushåll och fick sedan arbete i en kyrka. Där har hon jobbat sedan dess och blivit en stödperson för utländska hembiträden i Beirut. Varje söndag, då de flesta är lediga, går de i kyrkan.

– Då får jag alltid höra nya hemska historier. Jag blir så trött, suckar Aimee.

Hon berättar om hembiträden som blir slagna, brända med cigaretter, våldtagna, inlåsta, förnekas lön, får dålig mat, bor uselt och aldrig är lediga. Trots att de flesta övergreppen är kriminella drar sig många, liksom Maria och Annie, för att göra polisanmälningar.

– Polisen lyssnar vanligen mer på arbetsgivaren än på hembiträdet. Kvinnorna är livrädda för att hamna i fängelse, säger hon.

Ingen rök utan eld. En dag i veckan besöker Aimee kvinnliga gästarbetare i fängelset. De flesta har hamnat bakom galler för att de rymt och ertappats utan personliga dokument.

– Förhållandena i alla fängelser, utom ett, är fruktansvärda. Det är ren tortyr att sitta där. Det största fängelset ligger under jorden. Där är alltid mörkt och luften är dålig. De får sitta där tills någon fixar ett nytt pass och flygbiljett hem.

– Vanligen tar det minst tre månader, säger Aimee.

Om en juridisk process inleds kan fängelsevistelsen bli lång. Ett hembiträde som anmäler sin arbetsgivare möts ofta av en motanmälan, vanligen för stöld. Dessa fall har låg prioritet. Det kan ta flera år innan de tas upp i domstol. Då har ofta kvinnan redan lämnat landet.

I en rapport från människorättsorganisationen Human Rights Watch, från 2010, granskades 114 domstolsbeslut rörande migrantarbetare. Inte i ett enda fall dömdes arbetsgivarna. Aimee försöker först och främst ge hembiträdena skinn på näsan.

– Handlar det om utebliven lön råder jag dem att kommunicera

med sin arbetsgivare och stå på sig för sin rätt. I 80 procent av fallen funkar det. Tyvärr blir en del behandlade som lägre stående varelser eftersom de alltid kryper för arbetsgivaren, säger Aimee.

Hon tillägger dock att rasismen är utbredd i Libanon. Inte nog med att hembiträdena har annorlunda hudfärg och kommer från ett främmande land. De gör dessutom "skitjobb" för svältlöner. – Titeln "hembiträde" står så lågt att det finns skyltar på en del restauranger och badanläggningar där det står "Förbjudet att ta med sig hembiträden", säger Aimee.

Allvarliga övergrepp och fall som inte går att lösa på tu man hand skickar Aimee vidare till någon libanesisk NGO som arbetar för migrantarbetarnas rättigheter. Till exempel till KAFA (Enough Violence And Exploitation). På organisationens kontor i östra Beirut träffar vi Rola Abomourched som är ansvarig för exploaterings- och traffickingenheten.

– Vi har kontakt med olika skyddsboenden där de kan få plats, men vi koncentrerar oss på studier och kapacitetsbyggande samt ger social och juridisk rådgivning, säger hon.

Man har en dygnetruntöppen hotline, bekostar medicinska undersökningar vid fysiska övergrepp och bistår med hjälp till hemresor. Dessutom driver KAFA lobbyarbete för att gästarbetarna ska skyddas under arbetslagstiftningen. Men det ser mörkt ut.

– Politikerna anser att hembiträdenas arbeten inte kan jämföras med andra jobb. De menar att det skulle innebära en massa problem om de fick rätt till förmåner i det sociala säkerhetssystemet, rätt till mammaledighet, gå med i fackföreningar med mera, säger Rola.

För något år sedan var den dåvarande arbetsministern positiv till ett nytt kontrakt som ILO hade utarbetat för gästarbetare.

– Men han avgick och den nuvarande arbetsministern är inte lika samarbetsvillig, säger Rola.

KAFA lägger även mycket energi på upplysningskampanjer för att

ändra attityden hos arbetsgivare.

– Men attityden går hand i hand med lagstiftningen. Har man inga påföljder att frukta för sitt beteende är det svårt att ändra på det, säger Rola.

Situationen har lett till att länder som Nepal, Filippinerna och Madagaskar förbjuder sina medborgare att resa till Libanon och arbeta. Rola berättar att förbudet haft skiftande konsekvenser. Fattigdomen i hemländerna tvingar kvinnorna att hitta nya vägar att ta sig till Libanon. Alla libanesiska arbetsgivare är trots allt inte "svin" och många gästarbetare har kommit hem med både besparingar och bra erfarenheter.

– Det är till exempel vanligt att kvinnor från Nepal reser till Indien, där de får nytt pass, och sedan vidare till Libanon via olika kanaler, säger Rola.

Det finns ett stor mörkertal av hembiträden som befinner sig illegalt i Libanon, vanligen för att de har rymt från sin arbetsgivare. Det är långt ifrån alla "rymlingar" som söker hjälp hos ambassader och NGO:s.

– Flera ambassader har inte kapacitet att hjälpa sina medborgare. Risker att skickas tillbaka innebär dessutom att många kvinnor stannar och börjar arbeta svart. De har lagt väldigt mycket pengar på att komma hit och vill inte återvända hem fattiga och skuldsatta, avslutar Rola.

bengt_report[at]yahoo.se

lucas[at]pernin.se

Bengt Sigvardsson

Lucas Pernin

Annie och Maria är fingerade namn.